

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorvm, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Præceptvm IX. & X. Non concupisces domum proximi tui, Nec desiderabis
vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, neq[ue]
omnia, quæ illius sunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

contegit, neque enim egent, vt velentur, vt quæ per se membra sunt honestissima omnium, quæ habemus. Cæterum infirmissima quæque, quorum nos pudet, si conspicerentur, illa omni studio conteguntur, atq; hic quidem manus, oculi, vnà cum vniuerso corpore in hisce tegendis & velandis occupati sunt. Non secus nobis quoq; inter nos faciendum est, vt quidquid in proximo nostro parum fuerit honorificum & infirmum, hoc accuratè exornemus, ac omnibus viribus eius honori tuendo seruiamus, opitulemur, eius famam ampliorem faciamus, & contra, quidquid illi possit aut ignominie aut dedecori esse, studiosè propulsemus. Estq; præcipuè hæc præclara virtus & illustris, qui omnia, quæcumq; de proximo dicta audierit (si non manifesta fuerint flagitia) in optimam partem interpretari nouerit, aut æqui boniq; consulere, contra linguas venenatas atq; pestiferas, quibus vnice studio est, vt si quid expiscentur & arripiant, quod in proximo reprehendere queant, illud pessimè interpretentur, aut malitiosè peruertant: quemadmodum iam omnium maxime Dei verbo, eiusq; doctoribus solet contingere. Sunt itaq; in hoc præcepto valde multa bona opera, quæ & Deo summè placent, & abundè multum benedictionis & bonorum secum apportant, si modò ea perditæ huius mundi cæcitas, & falsi illi sanctuli agnoscere vellent. Neq; enim quidquam est in toto h. m. n. e, quod longè lateq; perinde plus bonorum, ac iidem plus malorum, æquè cum in spiritualibus, tum in mundanis negocijs operari potest, atque lingua, quanquam omnium membrorum, & minimum sit & inuaidissimum.

PRÆCEPTVM IX. & X.

Non concupisces domum proximi tui,
Nec desiderabis vxorem eius, non seruum,

non

Virtus omnium pulcherrima & vicina Veritati candor.

Lingua.

non ancillam, non bouem, non asinum, neque
omnia, quæ illius sunt.

*Cur postre-
ma duo
præcepta
tradita.*

*Consuetu-
dines &
opiniones
populi Ju-
daici.*

*Interpre-
tatio huius
præcepti.*

HÆc duo posteriora præcepta Iudæis peculiari-
ter data sunt: quanquam ad nos quoque nonnul-
la ex parte pertineant. Neque enim de prava car-
nis libidine aut furto illa interpretantur aut intelli-
gunt, quæ supra abundè interdicta sunt. Putabant quo-
que, alia omnia sanctè se seruasse, si externè fecissent,
aut non fecissent opera. Et eam ob rem Deus hæc duo
alijs præceptis adiecit, ut hæc quoque pro peccatis adhi-
mentur, Vxorem aut rem proximi concupiscere, aut a-
liquo pacto pro ea potiunda conari. Et hoc eam ob
causam potissimum, cum in Iudaismo serui & ancillæ,
non ut nunc erant liberi, ut huic aut illi mercede con-
ducti pro suo arbitratu, quam diu libuisset, seruissent
sed domino erant propriè mancipati, unà cum corpo-
re & rebus omnibus, quemadmodum pecora, & reli-
qua substantia. Ad hæc ea quoque potestas in uxorem
suam cuique erat libera, ut illam dato libello repudi-
are se posset dimittere, ac aliam ducere. Iam in hoc vicis-
sim inter se periclitabantur, ne quis alterius uxoris cu-
pidus, sumpta alicubi occasione, & suæ repudium re-
nunciaret, & alteri suam ereptam ipse aliquo modo &
prætextu ficto consequeretur. Iam hoc apud Iudæos
non habebatur dedecorosum, multò minùs, quam
quod apud nos iam cum mancipijs agitur, quando pa-
ter familiàs seruum aut ancillam è seruitio repudiat,
aut alius alium alio quouis modo suis ministris priuat.

Proinde hæc præcepta ita, in quæ, interpretati sunt,
& rectè quidem (tamen & latius aliquantò pateant)
ne quis cogitaret, vel in animum induceret, rem alte-
rius, nempe, uxorem, familiam, domum, agros, præda,
pecora sibi vendicare, etiamsi ea res cum aliquo hone-
statis prætextu fieri possit, neque tamen citra damnum

proxi-

proximi. Suprà enim præcepto septimo illud interd-
ctum est vitium, quo aliena bona alteri eripiuntur, &
per vim possidentur, id quod nullo iure fieri potest. Hic
verò ea quoq; animi prauitas & versutia interdicta est,
ne quid proximo persuasione aliqua è manibus aufe-
ramus, etiam si coram mundo illud honestè fieri possit,
ne quis exprobrare tibi queat, te per vim & iniuriam id
esse consecutum. Ita enim natura comparatum est, vt
nemo tantum faueat alteri, quantum sibi, & quisque
quantum potest, tantum ad se per fas atq; nefas rapiat,
non valdè sollicitus, quid relinquatur alteri. Ad hæc
probi etiam haberi volumus, eamq; animi versutiam
atq; improbitatem pulcherrimè ornare atq; tegere nõ-
uimus, diu noctuq; tam ingeniosas technas atq; im-
posturas inquirimus atque fingimus (quemadmodum
quotidie iam acutissimè excogitantur & inueniuntur)
quasi è iure ac legibus petitas. Neq; veremur, ijs fredi
decipulis è iure falso citatis, ferociter & superbè omni-
bus obsistere: neq; improbitatem aut nequitiam hæc,
sed industriam ac prouidentiam nominari volumus.
His omnibus suffragantur & opitulantur quoq; Iuris-
periti atq; legum doctores, qui, si qua spes improbi-
tati affulserit, ius per vim torquent ac trahunt, pro-
ut causæ seruire posse videtur, verbula in commodum
suum excerpentes, posthabita & æquitate, & proximi
necessitate. Atq; vt in summa dicam, qui hæc in re o-
mnium fuerit ingeniosissimus & exercitatissimus, huic
iura omnium fortissimè suffragantur, vt & inquit i-
psi: Vigilantibus iura subueiunt.

*Iurispræ-
dentia &
legum abu-
sus.*

Quare postremum hoc præceptum non improbis
in mundo nebulonib. conditum est, sed ijs, qui volunt
esse vita inculpatissima, qui laudari cupiunt, & videri
longè omnium optimi & integerrimi, vt qui aduersus
priora præcepta nihil prorsus deliquerint. Quales præ-

*Hæc postre-
ma præce-
pta non per-
tinent ad
disciplinã,*

cipue

*sed ad su-
periores
& sum legu.*

*Peccata pr-
gnantia
cum hoc
praecepto.
Iniusta cu-
piditate ho-
nestas cau-
sas exerce-
re.*

*Exempla
in familijs
& impe-
rijs.*

*Honestas
appellatio
praeexistit
& furis &
simulatis
contracti-
bus.*

cipue Iudæi esse contendebant, & nunc multi adhuc magni Proceres, nobiles & Principes. Etenim alia illa communis turba & sex popularis, ad locum multo inferiori, nempe, præceptum septimum releganda est, ut cui non nimium curæ est, qua laude aut integritate sua bona sibi parauerit.

Iam hæc potissimum in his negocijs vsu venire solent, quæ in contentionem forensis perducta sunt, quibus decretum est, proximo à nonnulla parte bonorum excusso aliquid eripere. Veluti exempli gratia, cum de pingui atq; opulenta aliqua hæreditate contentio est, aut si quando aliæ res magnæ in medium vocantur. Hic quisque ad tuendam suæ causæ æquitatem adducit, quidquid vsquam vel speciem iusti obinet, quod tanto verborum apparatu exornat, ut illi suffragari cogatur, eoq; titulo erepta bona retinet, ut nemo posthac ijs de rebus, cum eo pedem (quod dicitur) conferre audeat. Præterea, si quis aut arci, aut ciuitati, aut comitatui, aut alioqui rei magnæ adiectum oculum, ac tantum largitionibus, vel per amicos, vel quavis ratione alia efficere potest, ut alio inde pulso sibi adiudicetur possessio, eademq; ad hæc literis & sigillis confirmetur, ut titulo principali & honeste acquisita esse dicatur.

Similiter quoque in vulgaribus illis & publicis commercijs & contractibus, ubi alter alteri è manibus aliquid prompta quadam astutia eripit, ut alteri illi tanquam lupo hianti discedendum sit: aut alioqui alterum iniqua contractione vrget & obruit, nonnulla spe lucri aut emolumenti ad se redituri conspecta, qua alter ille aut pressus necessitate, aut æris alieni magnitudine victus, sine dispendio obtinere aut aliquid non potest, ut dimidium, aut etiam amplius dimidium inuenit & lucrifecerit. Neq; tamen hoc inique partum aut vi ereptum, verum iustus contractus dicitur esse. Hoc non est aliud, quam quod dicitur: Partis est

qui prior ad dandum est. Et quisq; sui emolumentum rationem habeat, foroq; utatur, non admodum sollicitus, quid proximus habeat. Et quis velit esse tam solers ac perspicax, ut omnes defraudandi ac imponendi rationes ac vias excogitaret, quibus honesta quadam specie aliquid insidiosè eripientes alteri, nobis vendicamus? Quod tamè mundi iudicio, ut iniquè actum aut inhonestum non existimatur, neq; legibus vindicatur: sed neq; videt quisquam ita proximum opprimi, eidemq; eripi, quo citra singulare dispendium carere non potest: cum tamen pro certo constet, esse neminem, qui hac sibi ab alio fieri velit, aut æquo animo sustineat, ut facile appareat, eiusmodi prætextus & effugia mala esse & improba.

Ad hunc quoq; modum apud antiquos agebatur in re vxoria, vbi tales technas cominiscabantur, ad lubricante & arridente alicuius oculis alterius coniuge, ut per se aut alios (velut multiplices erant harum fraudum fruendarum viæ) tantum efficeret, ut maritus cum vxore simulatè susciperet, aut illa marito aduersaretur, neq; in omnibus eius voluntati esset morigera, ita, ut repudiatam cogereetur à sese dimittere, ac alteri concedere. Hic abducendarum vxorum mos haud dubiè apud Iudeos frequens fuit & vitatus: quemadmodum in Evangelio quoq; de Herode legitur, qui vxorem fratris sui adhuc viui sibi ducebat, qui tamen alioqui vir iustus & integer vitæ haberi contendebat, sicut Marcus illi quoque tert testimonium. Cæterum eiusmodi exempla spero apud nos locum non habitura, cum in nouo testamento legibus intercepta sit & antiquata repudiandi licentia: nisi fortasse quispiam alteri sponsam egregiè dotatam, quadam versipelli vafricie è faucibus præriperet. Porro autem, ut alter alteri seruos aut ancillas abalienet, aut alioqui blandis verbis persuasus abducatur, equidè apud mostrates non est rarum aut insolens.

*Prætextus
divortio-
rum apud
Iudeos &
gentes.*

*Herodes
exemplum.*

i am

*Pœna talis-
im impo-
siturum
& fraudū.*

Iam quocunque modo hic dolus malus fieri potest sciendam est, Deum nolle pati, vt tu aliquid detrahas proximo, quod suum est, vt ille egeat, tuq; tuæ seruitutis auaritiæ, etsi illud non contradicente mundo honorifice retinere posses. Est enim occulta quædam & insidiosa lycophantia, qua (quemadmodum dicitur) sic cum fecisti proximo, ne animaduerti ac deprehendi possit. Nam tametsi perinde te geras, quasi nemini feceris iniuriam: plus iusto tamen onerosus existis proximo. Etsi neq; furti neq; fraudis insimulandus es, certum tamen est, te rem proximi concupisse, hoc est pro ea consequenda laborasse, præter voluntatem eius abalienasse, eidemq; quod diuina liberalitate consecutus est, inuidiosè non fauisse. Et quanquam neque iudex, neque quisquam alius tibi id audeat eripere vicissim; neq; tamen Deus iridem eo te pacatè frui permittet. Ipse enim fraudulentum peccus, & mundi huius vafritiem acutè perspicit, quæ vbi vel lati digressu libertatem atq; licentiam consecuta fuerit, mox omnimodum excedit, ac deniq; in apertam vim atq; iniuriam prorumpit.

*Communis
intellectus
huius do-
ctrina.*

*Hæc lex
iure com-
lectitur,*

*& affectus
natos, &
causam vi-
olentet mor-
um natu-
re.*

Huius ergo præcepti communis intellectus est. Primum, vt hoc cautum sit, ne damnum proximi debere remus, neq; ad id adiutores simus, vel re, vel consilio causam nocendi proximo suppeditantes, verum quicquid habuerit, candidè faueamus, sinamusq; hæc, vt omnibus officijs promouentes, ab iniuria quæque res, suas defendamus, quemadmodum cupimus idem ab alio nobis fieri & contingere. Ita, vt præceptum, ad inuidiam & foedam insatiabilem habendi cupidinem respiciat, quo Deus causam atq; adeo ipsam radicem funditus euulsam auferat è medio, vnde omnes proximo nocendi viæ ac rationes prolulant. Vnde illud quoq; hisce verbis expressè & significanter extulit: Non desiderabis, &c. Cordis enim po-

ritate

ritatem cum primis quæritat, tametsi eandem plenè, quoad in humanis agemus, nunquam consequemur: Ita vt hoc præceptum cum cæteris omnibus facilè præceptum inaneat, quod citra intermissionem nos accuset, iudicetq; quam probi coram DEO simus.

CONCLUSIO DECALOGI.

IAM ergo explanata, utcumque habemus Decem præcepta, potiorè diuinæ doctrinæ summam indicantia, quid nobis faciendum sit, vt tota vita nostra Deo probetur & placeat. Præterea fontem ipsum ac scaturiginem, ex qua ebulliant, & in quam redeant vicissim omnia, quæcunque bonorum operum nomina censenda sunt, ita, vt extra decem præcepta nullum bonum opus, quod quidè Deo placere possit, esse existimandum sit, quamlibet tandem coram mundo aut bonum aut magnum, aut speciosum esse videatur. Si ne iam vicissim videamus, quid nostri magni illi heroës sanctitate spectabiles iactare possint, de spiritualibus suis & difficilissimis operibus, quæ ipsi vltro excogitarunt, sibiq; facienda proposuerunt, & hæc à Deo præcepta missa faciunt, quasi leuiores & viliores, aut iam dudum præstita essent.

Ego equidem in ea sum sententia, cuius abunde hinc præscriptum esse, quod efficiat, *ἵνα οὐ τις δύναται χεῖρον ἔχειν ὑμῖν*, nempe, vt hæc diligenter seruaremus, mansuetudinem, patientiam, & amicum erga inimicos animum, castitatem, commodandi promptitudinem, atque id genus alia, quæ his virtutibus annexa sunt. Verùm eiusmodi opera, nihil splendoris & autoritatis coram mundo habent. Neque enim rara & noua sunt, & fastu turgida, certis temporibus, locis, personis, ritibus, habitibus, destinata, sed communia, proterita, & domestica, quæ vicinus erga vicinum exercere potest, eam ob rem nullius sunt autoritatis & precij.

*Decalogus
summa do-
ctrina o-
mnium
virtutum.*

*Hypocrita
maioribus
titulis or-
nant hu-
manos vi-
tus, quam
legem di-
uinam.*

Hh

Porro